

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

THEORETICAL BASES OF COMPETITIVENESS OF THE BANKING SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

У статті проаналізовано структуру економічних елементів, що систематизує теоретичну основу функціональних складових конкурентоспроможності банківського сектору України. Узагальнено основні підходи, що реалізують конкурентоспроможність банківського сектору України. Сформовано характерні риси конкурентоспроможності банківської системи в національній економіці України. Виділено та детально проаналізовано фактори впливу на конкурентоспроможність банків. В процесі дослідження оброблено та сформовано теоретичний базис в напрямках банківської конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, внутрішня конкуренція, національна економіка, банківський сектор, концепція.

В статье проанализированы структура экономических элементов, которая систематизирует теоретическую основу функциональных составляющих конкурентоспособности банковского сектора Украины. Обобщены основные подходы, реализующих конкурентоспособность банковского сектора Украины. Сформирован характерные черты конкурентоспособности банковской системы в национальной экономике Украины. Выделены и детально проанализированы факторы влияния на конкурентоспособность банков. В процессе исследования обработано и сформирован теоретический базис в направлениях банковской конкурентоспособности.

черты конкурентоспособности банковской системе в национальной экономике Украины. Выделены и подробно проанализированы факторы влияния на конкурентоспособность банков. В процессе исследования обработано и сформирован теоретический базис в направлениях банковской конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, внутренняя конкуренция, национальная экономика, банковский сектор, концепция.

The article analyzes the structure of economic elements that systematizes the theoretical basis of the functional components of the competitiveness of the banking sector in Ukraine. The main approaches that realize the competitiveness of the banking sector of Ukraine were summarized. The characteristic features of the banking system's competitiveness in the national economy of Ukraine were formed. The factors influencing the competitiveness of banks were analyzed in detail. In the course of research, the theoretical basis in the areas of banking competitiveness was worked out and formed.

Key words: competitiveness, internal competition, national economy, banking sector, concept.

УДК 336.7

Капуцак В.В.

аспірант

Класичний приватний університет

Постановка проблеми. Динамічність в підходах та методах конкурентоспроможності банківських установ, за якими функціонують банки в економічному просторі України, є відповіддю банківського сектору національної економіки України на економічні негаразди та фінансову нестабільність на валютному ринку. Водночас процес реалізації механізму конкурентоспроможності банку повинен спиратися на теоретичне підґрунтя. Тому основним невирішеним питанням є формування теоретичних засад конкурентоспроможності банківського сектору національної економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багата кількість наукових праць, що стосуються теоретичних засад функціонування банківських структур. Зокрема, конкурентоспроможність було розглянуто в роботах таких вчених, як І. Ансофф, М. Портер, П. Роуз, Г. Хемел. Дану проблематику також висвітлено вітчизняними вченими - С.В. Башлай, І.В. Волошко, Ю.О. Заруба, Д.В. Коваленко, С.М. Козьменко, В.С. Котковський, Ю.С. Кудашев, І.О. Лютий, О.В. Мірошніченко, О.О. Солодка, Л.І. Федулова, Ф.І. Шпиг.

Конкурентоспроможність визначає вектор діяльності суб'єкта господарювання та саму сутність економічних відносин. Методологія дослідження конкурентоспроможності була відображена в ґрунтовних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених, а саме: Г. Л. Азоєва, Л. В. Балабанової, О. Г. Бачалова, П. Ю. Беленького,

Т. Д. Гірченко, М. О. Єрмолова, Ю. О. Заруби, Ю. Б. Іванова, Л. М. Качаліної, С. М. Козьменка, Ю. І. Коробова, М. Портера, Г. О. Самойлова, С. Г. Свєткунова, Ф. І. Шпига, Р. А. Фатхутдінова. Класичну теорію конкуренції дослідили в наукових працях А. Сміт, Д. Ріккардо, А. Маршал, Д. Робінсон і Е. Чемберлен, А. Курно, А. Лернер, К. Вікселль, М. Портер, Г. Азоєв, Р. Фатхутдінов та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення складових конкурентоспроможності банківського сектору в національній економіці України; виокремити в термінологічне трактування банківської конкурентоспроможності; диференціація теоретико-методичних засад конкурентоспроможності банків та узагальнення подальшого напрямку змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Домінування конкурентоспроможності, як основного чинника, який впливає на розвиток банківського сектору, визначає весь комплекс факторів, методів та підходів, що окреслює взаємодію банківських установ з економічними процесами національної економіки України. Конкуренція між банками спонукає всіх учасників даного процесу ефективно використовувати капітал, реагувати на зміни в ринкових потребах, змінювати свої стратегічні цілі та методи їх виконання і впроваджувати нові інформаційно-комунікаційні технології. Зміни в банківських продуктах визначаються в конку-

рентній боротьбі за клієнта, де на перше місце виходить якість банківського продукту. Завдяки наявності конкуренції в банківському секторі національної економіки України банківські послуги та продукти мають тенденцію здешевлення та відносного урізноманітнення.

Теоретичним підґрунтям конкурентоспроможності банків стали наукові праці вчених, що визначили основні засади конкуренції. Зокрема, визначенням теоретико-методологічних засад конкуренції присвятив свої роботи А. Сміт [2], який вказав на основи формування конкуренції в часи становлення капіталістичного ладу. Вчений створив концепцію конкуренції, як базового елементу функціонування ринкової системи та її засади в механізмах взаємодії між елементами ринкової економіки.

А. Сміт сформував факторну систему стримування конкуренцію і умови її виникнення, було запропоновано моделі функціонування конкуренції [2; 4, с. 176–199]. Теоретичну концепцію конкуренції відобразив Д. Рікардо, виокремивши основні елементи конкуренції, особливістю його наукової праці було цінове регулювання. Важливим науковим внеском в теорію конкуренції була праця Дж. С. Міллем, він сформував рівняння міжнародного попиту, диференціював неконкуруючі групи на ринку та класифікував цінову еластичність попиту [6, с.16].

Неокласики трактують в своїх дослідженнях “конкуренцію” через поведінковий аспект, де економічні блага та гроші споживача є елементами, що сприяють задоволенню володіти іншими речами. В науковому дослідженні А. Маршалла, конкуренція трактується як еволюційний процес в економіці. Вчений є одним з представників, хто створив абстрактну статистичну модель досконалої конкуренції, маючи певні рамки, що базуються на теоретичних передумовах. Тому обмеження досконалої конкуренції, суттєве збільшення компонентів монополії та олігополії, привело до створення теорії недосконалої конкуренції та побудовано структурний підхід відносно концепції конкуренції. Фундаментом створення структурної концепції конкуренції в XIX – XX ст., стали праці таких вчених, як Ф. Еджуорт, А. Курно, Дж. Робінсон, Е. Чемберлен та інших вчених-економістів [5, с. 31]. В наукових дослідженнях вчених відображена теорія основних ринків, як монополії, олігополії, монополістичної конкуренції та досконалої конкуренції.

Функціональне трактування конкуренції зображено в наукових працях Й. Шумпетера, Дж. М. Кларка, Ф. Хайєка [7, с. 176–199] та інших. В своїх дослідженнях Й. Шумпетер відповів на питання відкриттів, інтеграції інноваційних технологій, сутності конкуренції та її еволюційної складової. Процесу руйнації статистичного стану ринку

Й. Шумпетер дав назву “творче руйнування”, що відображає діяльність підприємств та їх методи; прогресивніше та інноваційне підприємство залишається на ринку, а інші виходять з ринкового середовища.

Ф. Хайєк [7] сформував сутність конкуренції, як процесу “формування думок”, збагативши теорію конкуренції. Також відображено антагонізм категорій “конкурентний порядок” та “упорядкована конкуренція”, де перша категорія є розширенням конкуренції, друга категорія є обмеженням конкуренції. В дослідженнях Ф. Хайєка [7] було розкрито дію конкуренції, “як процедуру відкриття”, зокрема це важливо для ринків, що розвиваються в тому числі, для ринку України. Суттєво характеристику конкуренції дав американський вчений М. Портер [3] в ході вивчення економічних процесів різних країн, надав варіанти досягнення лідируючих позицій [1].

В дослідженнях М. О. Єрмолова “конкурентоспроможність” визначається, як процес задоволення суспільних потреб товарним асортиментом чи спектром послуг, що надають виробники-конкуренти що відображається в їх ефективному функціонуванні [10].

Спираючись на вищевикладене Ю.О. Заруба [10] вважає, що конкурентоспроможність банку - це становище банківської установи в банківському секторі, його ринкова позиція, де основним постулатом є задоволення потреб споживачів та нівеляція негативного ефекту зовнішнього середовища. Л. Федулова та І. Волощук зазначили в своїх працях, що конкурентоспроможність – це конкурентні відносини між банківськими установами, що на меті мають задовольняти потреби споживчого ринку [11]. У роботі “Стратегічний менеджмент банку” С. М. Козьменко висловив своє бачення конкурентоспроможності банку, як введення оптимальної господарської діяльності та отримання результатів у вигляді реалізації своїх послуг в умовах конкурентного ринку [8;12].

Трактування конкурентоспроможності банку найширше розкрито вченим Т. Д. Гірченко [15, с. 123], як конкурентні відносини з позицій клієнта, банків-конкурентів та самого банку. Т. Д. Гірченко визначив конкурентоспроможність банку як складну ринкову характеристику банку та потенціал для досягнення поставлених цілей за якісними та кількісними показниками, ступінь привабливості для споживчого ринку. О. В. Мірошніченко трактує у своїх дослідженнях управління конкурентоспроможності банку, зокрема з позицій процесного, системного підходів [16]. Процесний підхід представляє собою алгоритм дій суб'єктів управління, що забезпечує конкурентоспроможність банку, а з позиції системного підходу розглядається як механізм управління. Систематизовано основу управління конкурентоспроможності банку вченим В. Я. Вовком, а саме [14]:

- 1) Сформовано в єдиний комплекс підходи різних теорій конкурентоспроможності банку, як ситуаційні, синергетичні, процесні, екологічні, потокові, нормативні та синергетичні;
- 2) Сформовано алгоритм дій управління конкурентоспроможності банку;
- 3) Скомпоновано систему інноваційної складової в управлінні конкурентоспроможністю банком шляхом інтеграції цих технологій в банківські процеси;

- 4) Система прогнозування рішень, впливає на конкурентоспроможність розподіляючи ресурси, налагоджуючи зв'язки, формує поведінку персоналу [13].
- Також слід розглянути конкурентну позицію банку, що відображає діяльність банку на ринку та його результати, зі своїми перевагами та недоліками. Характерними рисами положення банку на ринку є абсолютна та відносна характеристика на ринку. На погляд вченого Л. М. Єріс конкурентна

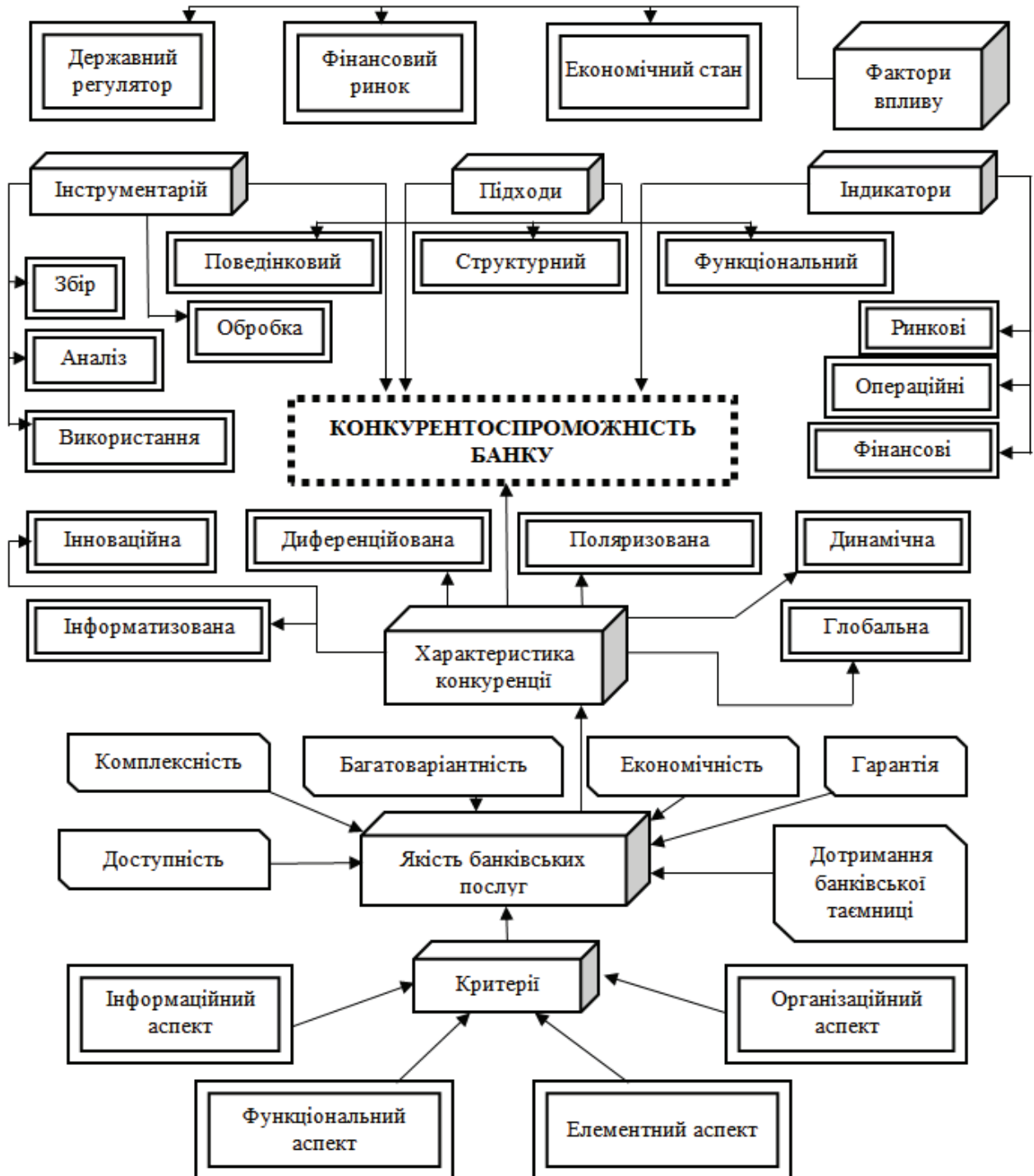

Рис. 1. Модель конкурентоспроможності банку (сформовано на підставі джерел 1-18)

позиція банку проявляється в суперництві між банками, що прагнуть займати певні позиції на ринку банківських послуг. Іншу характеристику надав вчений А. В. Хамідулін, що конкурентоспроможність банку є невід'ємна від банківської послуги, тому конкурентоспроможність це характерна риса самої послуги, яку надає банк та виступає оптимальним варіантом до потреб споживача [16].

Диференціюючи банківську конкурентоспроможність, важливо виділити наступні види конкуренції в банківському секторі економіки:

1) Внутрішньогалузева конкуренція, що спирається на специфіку кожної банківської установи, в тому числі фокусування банку на певному проширшенні населення. Тому інтенсивність буде залежною тільки від характерних рис банківських установ та конкуренція буде виключно видовою;

2) Регіональна конкуренція – має обмежене коло, тобто конкуренція буде лише відбуватися в межах сегменту регіонального ринку;

3) Функціональна конкуренція буде спиратися на потреби фокус-груп клієнтів;

4) Видова конкуренція буде конкуренцією банківських послуг, що буде окреслювати різні параметричні дані цих послуг;

5) Останнім видом конкуренції буде сам предмет, що має на меті змагання послугами чи продуктами де відмінність буде лише в кількості чи якості [17].

Одним з елементів, що вимірює конкурентоспроможність в банківському секторі економіки є універсальність чи спеціалізованість банку. Відмінностями між спеціалізованими банками та універсальним виступають їх обсяг можливостей та функцій обслужити споживчий ринок. Специфіка виникнення конкурентоспроможності в банківському секторі спирається на ресурс, що створює банківська установа для здійснення фінансових операцій, банківські послуги не мають зовнішніх заміників (небанківських), відсутність бар'єрів для входу в цей сектор, наприклад патентів, також банківська конкуренція має регулятора в ролі НБУ, не мало важливим фактором є вже сформований фінансовий інститут, де поява нових суб'єктів мало ймовірна [18].

Модель конкурентоспроможності банку (рис. 1) було сформовано опираючись на науковий матеріал 1-18 та відображено взаємодію детермінантних елементів, що впливають на стан банківської установи в банківському секторі економіки. Конкурентоспроможність формується на багатоелементній системі, що при зміні характерних рис однієї з них міняється і сама система конкурентоспроможності банківської установи.

На моделі зображено зв'язки, що формують цілу систему економічних процесів, компонуючи оптимальну модель конкурентоспроможності банківської установи в банківському секторі націо-

нальної економіки. Але в тім, треба звернути увагу на саму систему створення банківської послуги чи продукту, тому що вона є дзеркалом становища банку в банківському секторі економіки.

Висновки з проведеного дослідження. На підставі проведеного дослідження було виявлено теоретичні засади, що впливають на регулювання конкурентоспроможності банку. Теоретичні засади конкурентоспроможності банку представляють собою сутність даного терміну, що відображає багатогранність споживчого ринку в банківському секторі економіки України. Було виявлено багаторівневий аспект та саму класифікацію банківської конкурентоспроможності. Зазначено основні підходи якими керуються банківські установи, щоб досягнути позитивних результатів конкуруючи з іншими банківськими установами.

Виявлено характеристику відносин між банківськими установами, де основною детермінантною є конкурентоспроможність. Узагальнено погляди різних вчених на саме термінологічне поняття як конкуренція та конкурентоспроможність банку. Підкреслено бачення кожного вченого, щодо відносин між банківським установами.

Скомпоновано модель конкурентоспроможності банку, що визначає механізм взаємодії всіх факторів, методів та підходів до формування банківської конкурентоспроможності. Можна сказати, що конкурентоспроможність банку є відображенням послуги чи продукту банку на споживчому ринку, чим більша доля банку в банківському секторі, тим більші долі займають банківські послуги та продукти в банківському секторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шпак О. Г. Еволюція теорії конкуренції в умовах динамічного зовнішнього середовища / О. Г. Шпак. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – С. 95–98.
2. Архипов А.М. Формирование и развитие теории конкуренции в истории экономической мысли: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.01 "Економічна теорія" / А.М. Архипов. – Москва, 2008. – 24 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – [пер. з англ.]. – М. : Международ. отношения, 1993. – 896 с.
4. Історія економічних вчень : [підручник] / Базилевич В.Д., Леоненко П.М., Гражевська Н.І. та ін.; за заг. ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2005. – Ч. 1. – 567 с.
5. Історія економічних учень : хрестоматія / [Упорядники В.Д. Базилевич, Т.В. Гайдай, А.О. та ін.] / за ред. проф. В.Д. Базилевича. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2008. – 783 с.
6. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства / [за заг. ред. Ю.Б.Іванова, О.М. Тищенко. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 384 с.
7. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика / А.Ю. Юданов. – М. : ГНОМид, 2001. – 304 с.

8. Рак Н. Є. Конкурентоспроможність банку в умовах економіки знань [Електронний ресурс] / Н. Є. Рак // Університету банківської справи Національного банку України. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vldi/2008_3/pdf/Rak.pdf.

9. Ермолов М.О. Чем отличается конкурентоспособность фирмы от

конкурентоспособности товара / Как продать ваш товар на внешнем рынке. – М.: Мысль, 1990. – 239 с.

10. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку // Фінанси України. – 2001. – № 2. – С. 119-124.

11. Федулова Л., Волощук І. Управління конкурентоспроможністю банків в умовах трансформаційної економіки: Монографія. – К.: Наук. Світ, 2002. – 301 с.

12. Стратегічний менеджмент банку: навч. посібник / Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В., 2003. – 734 с.

13. Сідельник О. П. Система управління конкурентоспроможністю банку / О. П. Сідельник // Молодий

вчений. – 2014. – № 6(2). – С. 35-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6%282%29__11

14. Вовк В. Я. Концептуальні засади організації стратегічного управління конкурентоспроможністю банку / В.Я. Вовк // Бізнес інформ – 2012 – № 9. – С. 237-240.

15. Дубовик О.В., Бойко С.М., Вознюк М.А., Гірченко Т.Д. Маркетинг у банку: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – К. Алерта, 2007. – 275 с.

16. Мірошниченко О. В. Аналіз конкурентного середовища банківської системи України / О. В. Мірошниченко // Культура народів Причорномор'я. – 2007. – № 109. – С. 102-105.

17. Экономическая характеристика теории конкуренции в банковском секторе / В.А. Москалёва // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – № 260. – С. 293-296. – Бібліогр.: 4 назв. – рос.

18. Шестопалова О.В. Конкурентоспроможність вітчизняних комерційних банків шляхи її досягнення / О.В.Шестопалова // монографія «Розвиток економіки України під впливом економічних, соціальних, технологічних та екологічних трендів» – 2015. – С. 196-208.

ЗМІСТ, СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ДОСТУПНОСТІ В СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

CONTENT, NATURE AND VALUE OF THE ACCESSIBILITY CATEGORY IN THE FIELD OF FUNCTIONING OF MAIN ACTIVITIES

У статті здійснено обґрунтування змісту, суті та значення категорії доступності в сфері функціонування основних засобів на основі опрацювання джерел інформації, де доступність розглядалася у різних сферах економіки. Доведено, що доступність різних аспектів трактується як можливість, якість, обмеження, міра та як властивість. Доступність в сфері функціонування основних засобів запропоновано розглядати з кількох сторін, зокрема: з точки зору безпосередньо об'єкту, окремо суб'єкту та їх взаємодії в процесі функціонування та розвитку основних засобів. Здійснено узагальнення методичних підходів до формалізації доступності за різними секторами економіки. Доведено, в сфері функціонування основних засобів доступність визначається певним обмеженням у формі стримування, заборони, форми регулювання, відповідних додаткових процедур та правил, що визначають спектр прояву доступності в процесі функціонування основних засобів від фінансового до організаційного. Висока доступність обумовлена стійкістю функціонування системи основних засобів на тривалій період із стабільною якісною структурою. Прийнято високу доступність ототожнювати із ефективним використанням ресурсу.

Ключові слова: основні засоби, доступність, методичні підходи, функціонування, система, можливість, обмеження, ступінь, міра, властивість, якість.

В статье осуществлено обоснование содержания, сути и значения категории до-

ступности в сфере функционирования основных средств на основе обработки источников информации, где доступность рассматривалась в различных сферах экономики. Доказано, что доступность различных аспектов трактуется как возможность, качество и как свойство. Доступность в сфере функционирования основных средств предложено рассматривать с нескольких сторон, в частности: с точки зрения непосредственно объекта, отдельно субъекта и их взаимодействия в процессе функционирования и развития основных средств. Осуществлено обобщение методических подходов к формализации доступности по разным секторам экономики. Доказано, в сфере функционирования основных средств доступность определяется определенным ограничением в форме сдерживания, запретов, форм регулирования, соответствующих дополнительных процедур и правил, определяющих спектр проявления доступности в процессе функционирования основных средств от финансового до организационного. Высокая доступность обусловлена устойчивостью функционирования системы основных средств на длительный период со стабильной качественной структурой. Принято высокую доступность отождествлять с эффективным использованием ресурса.

Ключевые слова: основные средства, доступность, методические подходы, функционирование, система, возможность, ограничения, степень, мера, свойство, качество.

УДК 558.27

Кулько-Лабинцева І.В.

старший викладач кафедри економіки підприємства
Класичний приватний університет